

Mirek Katzl

Jak se (ne)stát Američanem

Pravdivý příběh českého emigranta
v době studené války

 CPRESS

Jak se (ne)stát Američanem

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Mirek Katzl

Jak se (ne)stát Američanem – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Jak se (ne)stát
Američanem

Jak se (ne)stát Američanem

Pravdivý příběh českého emigranta
v době studené války

Mirek Katzl

S výjimkou historických a veřejně známých osob byla jména skutečných postav v knize změněna.

Copyright © Mirek Katzl 2021

ISBN tištěné verze 978-80-264-4125-0

ISBN e-knihy 978-80-264-4139-7 (1. zveřejnění, 2022) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-264-4140-3 (1. zveřejnění, 2022) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-264-4138-0 (1. zveřejnění, 2022) (ePDF)

Obsah

Část I Jugoslávie

Kapitola 1	Svoboda, nebo basa?	13
Kapitola 2	Na Bělehrad	15
Kapitola 3	Nemluv německy	17
Kapitola 4	Správná barva pasu	21
Kapitola 5	V Bělehradu mně došly prachy	23
Kapitola 6	Nechod' na červenou	26
Kapitola 7	Sbohem Jugoslávie	32

Část II Rakousko

Kapitola 1	Pošlou mě zpátky?	35
Kapitola 2	Co ty na to, fešáku?	37
Kapitola 3	Vy jste vnuk Adolfa	42
Kapitola 4	Máte rád Wagnera?	47
Kapitola 5	To správné Německo	50
Kapitola 6	Bylo to tam tak krásné	52
Kapitola 7	Kamarád na ministerstvu vnitra	56
Kapitola 8	To se jim na vnitru bude líbit	57
Kapitola 9	Nechcete žít ve Vídni?	59
Kapitola 10	Dnes jen pět kusů	61
Kapitola 11	Tunel smrti	65
Kapitola 12	Stapo už čeká	70
Kapitola 13	Pozor na záchodech	72

Kapitola 14	Nebezpečný rum	78
Kapitola 15	V Rakousku také vládnou zločinci	82
Kapitola 16	Rozdvojená osobnost?	86
Kapitola 17	Jdeme do bordelu	91
Kapitola 18	Střílí se tu jen občas	94
Kapitola 19	Užívejte si života	97
Kapitola 20	Lovci duší	98
Kapitola 21	Jeden z vás je upír	102
Kapitola 22	Do Ameriky radši nelez	104
Kapitola 23	Chcete svrhnout americkou vládu?	106
Kapitola 24	Žádná země, dvě země	109
Kapitola 25	Jste vůbec rakouský občan?	111
Kapitola 26	Domů už nesmíš	113
Kapitola 27	Nám Hitlera, vám Stalina	116
Kapitola 28	Hlavně nesmrdět	120

Část III Československo

Kapitola 1	Ve sklepe	125
Kapitola 2	Pepo, Pepo, ty jsi prase	126
Kapitola 3	Proč brečí i táta?	129
Kapitola 4	Něco horšího než okupace	133
Kapitola 5	V Jahodové ulici jahody nerostou	136
Kapitola 6	Těžká váha	140
Kapitola 7	Tak je ten Pánbůh, nebo ne?	143
Kapitola 8	Malý zločinec	147
Kapitola 9	Tohle nemáme a tamto taky ne	150
Kapitola 10	Její táta vládne celé zemi	153
Kapitola 11	Jsou rodiče ve straně?	155
Kapitola 12	Boží mlýny	157
Kapitola 13	Pojďte k nám do SNB	160
Kapitola 14	Soudruh je vtipálek	162

Část IV

Spojené státy americké

Kapitola 1	Myško, myško, kam jsme se to dostali?	167
Kapitola 2	Chcípnete, úchylové	170
Kapitola 3	Všichni jste hajzlové	172
Kapitola 4	Tím se tady neuživíš	174
Kapitola 5	Utečte z Kalifornie	178
Kapitola 6	Jsou v Americe hodní lidé?	180
Kapitola 7	Tady se naučíš věci, až budeš brečet	182
Kapitola 8	Představím tě mamince	185
Kapitola 9	Rande bez mobilu	188
Kapitola 10	Kopačky	191
Kapitola 11	Chudáci Američani	193
Kapitola 12	Kulturní šok	195
Kapitola 13	Nemáte nárok, jste běloch	197
Kapitola 14	Padejte zpátky do Ruska	199
Kapitola 15	Peklo na zemi	202
Kapitola 16	Máte talent na armádu	204
Kapitola 17	S bodákem v prdeli	207
Kapitola 18	Bude to pohoda	208
Kapitola 19	Vítězství, nebo prohra?	209
Kapitola 20	Hnusná pravda	210
Kapitola 21	Ráj na základně	224
Kapitola 22	Rána pěstí od šerifa	233
Kapitola 23	Vy jste KGB	235
Kapitola 24	V Americe jste skončil	256
Kapitola 25	Nemáte americké občanství	262
Kapitola 26	Zázrak	264
Kapitola 27	Jste už méně nebezpečný	267
Kapitola 28	Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše	269
Kapitola 29	Máte 24 hodin	272
Kapitola 30	Mazaný konzul	275

Část V
Česko-Slovensko

Kapitola 1	Vlak z Norimberku	279
Kapitola 2	Divoký Východ	280
Kapitola 3	V Praze je každý druhý Američan	281

Část VI
Spojené státy americké

Kapitola 1	Ty jsi je zabil	287
Kapitola 2	To je válka, kamaráde	288
Kapitola 3	Asi se to má stát	291

Část VII
Česká republika

Doslov:	Každý pes má svůj den	295
---------	-----------------------	-----

ČÁST I

Jugoslávie

Svoboda, nebo basa?

Letiště Tivat, Černá Hora, 14. srpna 1984

„Passenger Miroslav Katzl, please step out of the plane and report to the personnel outside.“

Moje angličtina je sice slabá, ale hlášení kapitána rozumím. Mám vystoupit z letadla a venku se někomu hlásit. Nebo se mi to jen zdá?

„Opakuji, cestující Miroslav Katzl, vystupte z letadla a hlaste se personálu venku.“

Nezdá se mi to. Jak mě ale tak rychle našli?

A jak se to vůbec mohlo stát? Jugoslávie je sice komunistická země, ale neutrální a občany ČSSR na Západ přece pouštějí. Asi mám špatné informace.

Teď mě pošlou zpátky do komunistického Československa. A tam? Trestní zákon Československé socialistické republiky slibuje až pět let vězení za opuštění ČSSR bez povolení úřadů.

Pravda, v mém případě jen za ubohý pokus, ale to vyjde nastejno. Určitě se už nějaký úchylný vězeň těší, jak mně, mladému klukovi, natrhne zadek. A pokud kdy vylezu z kriminálu živý, pak můžu na zbytek života zapomenout na slušnou práci. Pěkné vyhlídky.

Zatracená smůla. Těšil jsem se na svobodu a dobrodružství a teď je po svobodě. Dobrodružství mě sice čeká, ale jiné, než jaké jsem plánoval.

„Vole!“ nadávám si. „Co teď? Mysli!“

„Cestující Miroslav Katzl, vystupte prosím z letadla a hlaste se personálu venku.“

Zase ten protivný kapitán. Copak neví, že tu nejsem?

To je nápad! Budu dělat, že tu nejsem.

Funguje to plných deset vteřin. Pak se k mé řadě sedadel blíží muž v modré uniformě.

Čas uznat prohru.

Vstávám a jdu uniformě vstříc.

„Mister Katzl?“ ptá se uniforma smutně. Nebo jen otráveně?

Kývnu.

Uniforma ukazuje na východ z letadla.

Dobrá, vstupuji na schůdky z letadla. Venku je nádherně modré nebe. Kdy zase takové nebe uvidím?

Scházím po schůdkách a dole vidím dva muže v montérkách.

Jeden z nich ukazuje na zavazadla na asfaltu.

„Herr Katzl? Nach Frankfurt oder nach Belgrad?“ ptá se mě německy.

Jak do Frankfurtu, nebo do Bělehradu?

Pak mi to dojde. Zavazadla, na která muž ukazuje, patří mně. Chce vědět, zda je má naložit do tohoto letadla na Bělehrad. Já pitomec je zapomněl označit.

„Nach Belgrad,“ pípnu v němčině.

„Danke schön,“ zubí se muž v montérkách.

Obracím se a pomalu jdu po schůdkách nahoru. Podlamují se pode mnou kolena.

Není to nějaký trik?

Zpět v letadle dopadám na své sedadlo.

Za několik minut se zvedáme ze země.

Letíme na Bělehrad.

Na Bělehrad

Tivat–Bělehrad, 14. srpna 1984

Naše letadlo se blížilo k Bělehradu, hlavnímu městu Jugoslávie. Pár minut na přemýšlení. Proč jsem tohle vlastně dělal?

Narodil jsem se v komunistickém Československu v roce 1961, ve stejném roce, kdy byla postavena Berlínská zeď.

V roce 1983 mně bylo dvacet dva let a měl jsem všeho dost. Musel jsem pryč, nebo bych se z toho snad zbláznil. Chtěl jsem vidět svět. Rozhodl jsem se tedy zmizet z Československa. Ale jak?

Projít dráty „železné opony“?

Každý, kdo chtěl proniknout tehdejšími hranicemi, by se napřed musel proplížít několikakilometrovým pásmem plným informátorů, překonat dráty a riskovat, že ho při tom pohraničníci chytnou nebo že ho zakousnou jejich útočící psi. Projít se podařilo jen málokomu. Někteří při tom přišli o život. Kdo byl chycen, zpravidla pak putoval do vězení.

Navíc jsem nechtěl pohraničnickům přidělovat práci.

Jaké jiné možnosti jsem ale měl?

Vzít československý pas a odcestovat do nějaké západní země? Ne, to bylo pro průměrného občana ČSSR velmi složité. Tehdejší československý cestovní pas sice hrdě prohlašoval, že byl „platný pro všechny země světa“, ale bez zvláštního povolení jste ve skutečnosti mohli cestovat jen do zemí „socialistického tábora“.

Pak jsem zaslechl, že mnoho lidí z Československa utíkalo přes Jugoslávii. Jugoslávie byla sice také komunistická země, ale neutrální.

Část I – Jugoslávie

Můj úkol byl dostat se do Jugoslávie, zajít na rakouský konzulát v Bělehradě a získat rakouské vízum. A pak odcestovat do Rakouska. Pro začátek.

Nemluv německy

Bělehrad, 14. srpna 1984

Konečně jsme přistáli v Bělehradu. Několik minut autobusem, a byl jsem v centru města. Když jsem vystoupil, byla již tma.

Pár minut jsem stál na chodníku a obdivoval Bělehrad. Chyba. Do mysli se mi začaly vkrádat pochybnosti. „Nikoho tady neznáš, co budeš dělat? A co s tebou bude?“

„Dost!“ zařval jsem sám na sebe. „Soustřed se! Máš plán.“

Lidé se mi začali na chodníku zeširoka vyhýbat. Další blázen, který vyřvává na veřejnosti.

Ztišil jsem se a pokračoval v sebemluvě.

„Záleží jen na jednom. Dostaň se do Rakouska. Pocity, lítost a strach musí pryč. Drž se plánu!“

Pokud můžeme naprogramovat stroje, pak asi lze naprogramovat i lidi. Asi jsem to zrovna udělal u sebe.

Vykročil jsem. Nic jiného než účel už neexistovalo. Neexistoval čas a ani emoce.

Emoce mě sice tížit přestaly, ale to se nedalo říct o zavazadlech. Rychle jsem pochopil jedno ze základních pravidel úspěšného cestovatele. Cestuj nalahko.

Dobrá tedy. Zastavil jsem u nejbližšího kontejneru na odpadky a otevřel svůj kufr a batoh.

„Potřebuji tři obleky? K čemu vlastně? Jeden k pohovoru s úředníkem v Rakousku.“ Dva letěly do kontejneru.

„Čtyři košile do obleku?“ Tři skončily v kontejneru.

„Tři páry bot?“ Dva do kontejneru.

„Ručník, mýdlo, deodorant, pěna na holení a žiletky? Ano, musíš vypadat jako slušný člověk.“

A tak jsem pokračoval, až byla zavazadla lehoučká. Byl jsem na cestě stát se úspěšným cestovatelem. Byl jsem ale také na cestě stát se uprchlíkem.

* * *

Mým dalším úkolem bylo najít v Bělehradu nějaký nocleh. Všechny mé peníze dělaly bratru tři sta amerických dolarů. Na drahý hotel to nebylo, a jak jsem brzy zjistil, nemohl jsem si dovolit ani ty levné. V nejlevnějším chtěli za nocleh přes třicet dolarů.

Jak jsem se poptával po hotelech, všiml jsem si postávajících prostitutek. Některé byly krásné. Že bych přenocoval u jedné z nich? To asi těžko, že. Tyhle holky šly po výdělku. A i kdyby... A i kdybych jednu vzal, pak by to stejně bylo dražší než hotel.

Ne, ne, začínalo to vypadat na noc v nějakém bělehradském parku. Naštěstí bylo teplo. Bylo to ale bezpečné? Byly útoky či okrádání problém v nočním Bělehradu? Těžko říct, ale i kdyby ne, mohl jsem mít další problém. Pokud bych se natáhl někde na lavičce v parku, mohlo mě čekat nepříjemné probuzení jugoslávskou policií. Co pak? Pravda, technicky jsem byl jen turista z Československa s platným pasem, ale člověk nikdy neví.

Ne, musel jsem najít jiné místo na spaní. Dnes by to bylo mnohem jednodušší – stačilo by otevřít chytrý telefon nebo notebook a vygooglovat levný nocleh, třeba Air BnB. A zavolat si Uber nebo Bolt, aby mě tam dovezl. Jenže v roce 1984 nic takového nebylo.

Táhl na jedenáct v noci a všechny turistické kanceláře měly zavřeno. Takže noc bez spánku.

V malé boční ulici jsem pak zahlédl skupinu starých mužů, kteří seděli na židličkách před barem a o něčem se živě bavili.

„Promiňte, pánové,“ oslovil jsem jednoho z nich v němčině. „Jsem turista z...“

Jejich konverzace zmrzla a já jsem pocítil jejich nepřátelské pohledy. Němčina a Němci nebyli v Bělehradě příliš populární. Tito staří pánové si pamatovali, že během druhé světové války Němci zmasakrovali jejich město. Někteří z nich si to asi i zažili.

„Omlouvám se, že mluvím německy,“ dodal jsem rychle. „Bohužel srbsky moc neumím.“

Jejich pohledy se z nepřátelských změnily na zvědavé.

„Und was?“ zeptal se jeden z nich německy.

„Jsem z Československa. Českoslovačka a...“ řekl jsem.

Nenechali mě dokončit.

„Tak si k nám přisedni,“ řekl onen muž německy se širokým úsměvem. „A napijme se na Československo!“ Ostatní se teď také usmívali.

Tak jsem zjistil, že Češi v Srbsku populární byli. Tedy alespoň více než Němci.

Během první světové války mnozí Češi odmítali bojovat proti Srbům, protože je považovali za bratrský národ. Během druhé světové války pak Češi a Srbové sdíleli podobný osud. Srbové mají dlouhou paměť a čeština a srbština jsou navíc podobné jazyky.

Trochu jsme tedy popili a popovídali si o historii našich národů. Míchanou němčinou, srbštinou a češtinou.

Pak se jiný stařík zeptal: „Dobrá, mladý muži, jsi v nějakém průšvihů? Můžeme ti nějak pomoci?“

„To ne, pane,“ řekl jsem. „Jen musím v Bělehradu najít nějaký levný nocleh.“

„To nebude problém,“ mávl muž rukou. „Zeptám se majitele baru,“ řekl a odešel. Za chvíli se vrátil s dobrou novinou.

„Tak poslouchej,“ řekl. „V Bělehradu je pár nocleháren pro mladé a mají dobré ceny. Majitel baru zavolal synovi a on tě tam vezme. Bude tu za půl hodiny. Zatím si dej na nás ještě jeden šláfrůnka.“

Nemohl jsem těm staříkům dost poděkovat.

Přesně za třicet minut přijel syn majitele baru s přítelkyní. Oba byli v mém věku. Představili jsme se a příjemný pár mě dovezl do jedné z ubytoven v předměstí Bělehradu. Ano, tři dolary za nocleh jsem si již dovolit mohl. Sice jsem sdílel pokoj s dalšími dvěma turisty, ale postel byla měkká a pokoj měl koupelnu s horkou sprchou. Jaký větší luxus člověk potřebuje?

Správná barva pasu

Bělehrad, 15. srpna 1984

Probudil jsem se do prosluněného jitra.
Kde to jsem? Aha, někde v předměstí Bělehradu.

Oholil jsem se a osprchoval. A hurá na rakouský konzulát v centru Bělehradu.

Nezapomenout pas. Ten zelený. Proč by ale mělo záležet na barvě pasu? Protože v osmdesátých letech komunistické úřady v ČSSR dobře věděly, že ne jeden československý občan jel do Jugoslávie jen proto, aby emigroval na Západ.

Kdokoliv chtěl tehdy z Československa cestovat do Jugoslávie, musel napřed odevzdat svůj „zelený pas“, platný pro všechny země světa. Výměnou získal „šedivý pas“, který byl platný jen pro území Jugoslávie. Pěkně z ruky do ruky a pak hodně štěstí se s ním zkusit dostat z Jugoslávie na Západ.

Komunisti měli svůj smysl pro humor.

Dobrá, soudruzí, když si tak rádi hraje, pak si zahraju také. Dva roky před plánovanou cestou do Jugoslávie jsem naoko ztratil svůj zelený pas a nechal si vystavit nový. Měl jsem pak ve skutečnosti dva zelené pasy. Když jsem si na Správě pasů a víz SNB požádal o šedivý pas do Jugoslávie, odevzдал jsem jim nový zelený pas a výměnou dostal pas šedivý.

Starý „ztracený“ zelený pas mi tedy zbyl. Při cestě do Jugoslávie jsem se na letišti v Ruzyni prokázal novým šedivým pasem a ten starý zelený jsem propašoval. Nebylo to úplně bez rizika. Orgány SNB

cestující do Jugoslávie občas prohledávaly, a pokud by u mě ten zelený pas našly, pak bych zřejmě místo do Jugoslávie cestoval za mříže.

A tak jsem teď v Bělehradu měl pasy dvou barev. Byl čas vytáhnout zelený pas. Ten platný pro všechny země světa.

* * *

Konečně jsem našel budovu rakouského konzulátu v Bělehradu. Dveře byly zamčené a na dveřích visela cedule: „*Vzhledem k národnímu svátku Nanebevzetí Panny Marie je dnes rakouský konzulát uzavřen. Bude opět otevřen zítra dne 16. srpna 1984 v 9:00.*“

Takže další noc na ubytovně.

V Bělehradu mně došly prachy

Bělehrad, 16. srpna 1984

Ráno v osm hodin už u rakouského konzulátu stála dlouhá fronta. Většinou postarší muži. Někteří drželi jugoslávské pasy, jiní albánské.

Měl jsem hodinu si něco připravit v němčině. Němčinu jsem měl vždy rád. V Praze jsem se tento jazyk učil dlouhá léta, ale i tak má němčina rozhodně skvělá nebyla. Teď jsem musel Rakušany přesvědčit, aby mně dali vízum.

Pokud by se to nepodařilo, musel bych překročit jugoslávsko-rakouské hranice nelegálně. A to by nebyla žádná hračka. Jugoslávští pohraničníci by mě mohli považovat za pašeráka drog a mohli by mě zadržet, ne-li po mně střílet.

Dveře konzulátu se otevřely v devět hodin a ven vylezl našťvaně vyhlížející muž středního věku. Jeho těsná modrá košile prozrazovala pořádný pivní pupek. Nějak mě to uklidnilo. Možná proto, že mi připomínal otce.

Muž procházel podél fronty a každého se na něco vyptával. Mnozí pak frontu opustili. Konečně se dostal ke mně.

„Co chcete?“ zavrčel na mě.

„Dobrý den, pane,“ řekl jsem v němčině. „Jmenuji se Katzl, jsem československý občan a rád bych požádal o rakouské tranzitní vízum.“

Tvář nevlídného úředníka se rozjasnila.

„V pořádku,“ řekl. „Běžte prosím rovnou dovnitř k přepážce a tam si vyplňte žádost. Nemělo by to dlouho trvat,“ sdělil mi a ukázal na dveře.

Dobrá, šel jsem dovnitř, i když mi bylo líto těch, kteří zůstali třčet venku. U přepážky jsem zopakoval totéž a úřednice mi podala formulář o několika stránkách.

Žádost o tranzitní rakouské vízum. Hmm.

Pod kolonkou **Účel návštěvy** jsem napsal „*Návrat z dovolené v Jugoslávii do ČSSR a návštěva příbuzných ve Vídni během cesty.*“

Nebyla to úplně pravda, ale pokud bych tam napsal „*Přeji si zůstat v Rakousku*“, pak bych nejspíše uslyšel: „Je nám líto, pane, dejte si odchod.“

Pod kolonkou **Příbuzní v Rakousku** jsem napsal svého prastrýce. Sice již nežil, ale za svého života byl vysokým rakouským hodnostářem a držitelem mnohých rakouských a německých vyznamenání. To by mohlo udělat dojem. Stejně jako jeho akademické tituly. Rakušané jsou stejní snobi jako Češi.

Za deset minut jsem měl rakouské vízum.

Paní u přepážky jsem ze srdce poděkoval. Měl jsem se k odchodu, když se ke stejné přepážce přiřítíl mladý Rakušan. Vypadal, jako by zrovna přijel ze srazu hippies. Hrdě před úřednicí prohlásil: „Zdravím. Jedu zrovna z Řecka, no, a v Bělehradu mně došly prachy.“

Úřednice nechala mladého hipíka podepsat nějaký formulář a podala mu balík peněz.

A pak že na úřadech není legrace.

* * *

Rakouské vízum v pase by bylo. Co dál? Inu, dostat se do Rakouska, a to co nejrychleji.

Takže letadlo? Bělehrad–Videň? Zašel jsem do pobočky Yugoslav Airlines. Letenka do Vídně stála skoro pět set amerických dolarů. Stejně jsem pořídil – nebo spíše nepořídil – u německé Lufthansy a u rakouských Austrian Airlines. V roce 1984 někdy stály lety

z jednoho evropského města do druhého skoro jako lety z Evropy do Ameriky.

Co třeba vlak? Ano, Jugoslávské železnice mně nabídly Bělehrad–Vídeň za dvacet pět dolarů. Cesta vlakem bude sice trvat osmáct hodin a budu si muset počkat další den, ale беру.

Takže zítra.

Nechod' na červenou

Bělehrad, 17. srpna 1984

Vyspal jsem se do růžova. V ubytovně mě hezky požádali, abych odešel před sedmou hodinou ranní. To bylo běžné u mnoha nocleháren pro mladé v celé Evropě.

Pokud bych byl turista, pak by Bělehrad stál za návštěvu. Je to jedno z nejstarších měst v Evropě a jedno z těch nejzajímavějších, která jsem kdy viděl.

Město přežilo stovky válek a několikrát bylo do základů vypáleno. Občané Bělehradu se bránili náporu islámských armád Osmanské říše po celá staletí a na nezávislost dosáhli až v devatenáctém století.

Bohužel i dvacáté století přineslo lidem v Bělehradu strašná utrpení. Na počátku první světové války v roce 1914 město odstřelovalo rakousko-uherské dělostřelectvo a během druhé světové války Bělehrad bombardovala německá Luftwaffe.

Onoho krásného srpnového dne jsem nemohl tušit, že strasti Bělehradu nebyly zdaleka u konce. O sedm let později se Jugoslávie rozpadla a začala vražedná válka mezi jejími národy. V roce 1999 na Bělehrad opět padaly bomby. Tentokrát z letounů NATO.

* * *

Prvním úkolem dne bylo najít bělehradské hlavní nádraží a nástupiště, ze kterého mně má odjíždět vlak na Vídeň v 18:00.

Bylo jenom 8:00, a tak jsem měl v Bělehradu deset hodin. Alespoň si město trochu prohlédnu.

Svá zavazadla jsem dal do úschovny na nádraží a vydal se do města.

Za několik minut jsem již byl na ulici Prince Michaela, možná jedné z nejstarších a nejrušnějších tříd Evropy.

Po ulici postávaly stovky mladých lidí a mnozí z nich seděli na chodnících s transparenty. Něco viselo ve vzduchu. Poslední věc, kterou jsem potřeboval, bylo se dostat do studentské demonstrace, a tak jsem raději šel dál. V Bělehradu byla i spousta jiných věcí, které stály za to vidět. Asi se podívám na kostel svatého Marka.

Kostel svatého Marka je slavný kostel srbské pravoslavné církve a místem odpočinku srbského krále Dušana ze čtrnáctého století.

„Stop!“ za mnou zničehonic zahřměl mužský hlas.

Zastavil jsem se, otočil se a ztuhl.

Přede mnou stál vysoký policista a ukazoval na mě.

„Co se děje?“ zeptal jsem se a ani jsem si neuvědomil, že na něj mluvím česky.

„Pasoš,“ řekl policista přísně.

Podal jsem mu svůj pas.

Policista pas studoval několik sekund.

„Hmm, Miroslav. Čechoslovačka,“ řekl.

Přikývl jsem.

Policista ukázal na semafor.

„Aha, pardon,“ řekl jsem. „To jsem šel na červenou?“

„Praha?“

„Ano,“ odpověděl jsem. „Znáte Prahu?“

„Ano,“ řekl v němčině. „Krásné a staré město. Ale kampak ten spěch mladý muži?“

„Chci vidět kostel svatého Marka,“ vysvětlil jsem.

„To je dobře,“ řekl. „Zajímá vás historie?“ zeptal se a na tváři se mu objevil náznak úsměvu.

„Ano, je to můj koníček,“ řekl jsem po pravdě.

Dalších deset minut jsme se bavili o historii.

Najednou se policista podíval na hodinky.

„Dobrá, Miroslave,“ řekl a podal mi můj pas zpět. „Ale pozor na auta. V Bělehradu jezdí lidi jak blázni.“

„Chvala,“ poděkoval jsem tomu dobrému policistovi.

* * *

Čas letěl. Bělehrad mi zabral celé dopoledne. Na několik hodin jsem zapomněl na všechny strasti světa. Jenže i zábava vás může unavit. Zvláště když máte plný žaludek. Oběd v centru mně sice přišel na plné tři dolary, tedy stejný obnos jako noc na ubytovně, ale vyhozené peníze to nebyly.

Najednou už byly dvě hodiny odpoledne a čas si někde odpočínout. Poblíž nádraží jsem našel příjemnou kavárnu se stolky venku. Pomalu jsem srkal víno a na sluníčku se mi zavíraly oči. Výborně, na chvíli si zdřímnu.

To se ale nestalo. Místo toho jsem si další tři hodiny povídal s mladou ženou. Dodnes nevím, jak ta konverzace vůbec začala.

Zora byla studentka z města Kikinda v severovýchodním Srbsku. Bylo jí dvacet dva let a v Bělehradu studovala na právnické fakultě.

Mluvili jsme spolu tři hodiny německo-česko-srbsky. Vyprávěl jsem jí svůj příběh a světil se jí se svým plánem emigrace.

Zora mě překvapila. „Mirku,“ řekla, „chtěl jsi doma studovat právo. Proč nezůstaneš tady v Bělehradu? Tady bys mohl. Naše fakulta je hned za rohem.“

„Ale já přece neumím srbsky,“ namítl jsem.

„To by ses rychle naučil,“ mě ujistila Zora.

„Zoro, ale byl bych tady jako nelegální přistěhovalec. A brzy by mně došly peníze.“

„Ne, byl bys úplně v pořádku,“ prohlásila Zora. „Moje rodina by se ti postarala o papíry a našla by ti nějakou práci. Mohl bys bydlet u nás na kolejích. To bych ti zařídila.“

To bylo lákavé, hodně lákavé. Musel jsem myslet, a to hodně rychle. V Bělehradu se mi moc líbilo, ale Jugoslávie byla pořád komunistická země. Pokud by se zdejší vláda někdy rozhodla k tvrdým opatřením, mohl bych se jako uprchlík z jiné komunistické země ocitnout v nepříjemnostech.

„Zoro, jsi hodná, ale já už mám plán a jízdenku na vlak,“ řekl jsem. „Ale co takhle,“ rychle jsem dodal, „napřed si vyřídím v Rakousku papíry a pak tě navštívím tady v Bělehradu. Nebo se za mnou můžeš přijet podívat do Vídně.“

„To by bylo hezké,“ řekla Zora smutně a dala mi své telefonní číslo a adresu.

Čas pokročil. Už bylo 17:00. Musím se zvedat.

Sbohem Zoro a sbohem Bělehrade!

Zoru a Bělehrad jsem již nikdy neviděl.

* * *

Vlak na Vídeň čekal. Seděl jsem ve volném kupé, když dovnitř vstoupila známá postavička.

„Hej,“ smál se hipík z konzulátu. „Tys byl včera taky na rakouským konzulátě, ne?“ řekl v podivné vídeňské němčině, které jsem sotva rozuměl. „Malej svět.“

„To ano.“

O pár minut později jsem se dozvěděl, že chlapík se jmenoval Werner a bydlel ve Vídni. Neměl ani peníze a ani práci. Ale to nebyl problém, i tak procestoval celou Evropu.

Tentokráte se vracel z Řecka, které miloval. Jediný problém byl, že nebyl zvyklý na řecké jídlo a celou cestu trpěl větry.

Werner byl dost upovídaný. Rozuměl jsem stěží tak polovině z toho, co mi vyprávěl.

Přestože jsem jako dítě s rodiči a bratrem strávil každý rok měsíc ve východním Německu a v Praze jsem se německy snažil učit, nic z toho mě nepřipravilo na šok z vídeňské němčiny. To nebyl jen jiný přízvuk, to byl snad jiný jazyk.

„No tak, Wernere,“ několikrát jsem ho prosil. „Má němčina je slabá. Nemůžeš trochu zpomalit? Nebo tam dát *Hochdeutsch*?“ *Hochdeutsch* je spisovná němčina.

Chudák Werner, to bylo jako chtít po londýnském taxikáři, aby začal mluvit jako princ Charles.

„Jó, rozumím,“ řekl Werner. „*Hochdeutsch* jsme brali ve škole, ale víš, jak to je.“

Zkusil tak mluvit pár minut, ale pak šup zpátky do vídeňštiny. Brzy jsem to vzdal.

„Poslyš,“ řekl jsem. „Nebude vadit, když se tě na něco zeptám?“

„Jasně, na cokoliv,“ děl Werner. „Tys nikdy ve Vídni nebyl?“

„Ne, cestovat z ČSSR na Západ není snadné.“

„No jó,“ Werner na to. „Možná jste se od nás neměli v roce 1918 trhat a třeba by bylo všechno jinak.“

„Pánbůh ví, jak by to bylo,“ řekl jsem. „Ale jak to, že nemáš práci a peníze a můžeš si takhle cestovat?“

„Haha,“ smál se Werner, „tak to je úplně jednoduchý. Jdeš na vysokou a oni ti platí za to, že jsi student. Anebo vlastně nemusíš dělat vůbec nic a dostávat od státu peníze. No, Rakousko v tomhle není špatný, ale slyšel jsem, že je to ještě lepší ve skandinávských zemích.“

Dělal si ze mě legraci? Pokud ne, tak tohle bylo něco. V komunistických zemích člověk ze zákona pracovat musel. V tehdejších občanském průkazu muselo být razítko zaměstnavatele. Pokud by tam nebylo a zastavila by vás zrovna hlídka Veřejné bezpečnosti – jak se tehdy jmenovala policie – pak mohl být malér. Trestní zákon ČSSR hrozil až třemi lety vězení za „příživnictví“.